

Z PRAC INSTYTUTU EKONOMIKI ROLNEJ

Zakład Ogólnej Ekonomiki Rolnictwa
Kier. Zakładu Prof. A. Brzoza

Zakład koncentrował swoją uwagę na zagadnieniach kosztów produkcji i nakładów w gospodarstwach chłopskich, na zagadnieniach cen produktów rolnych i podaży oraz na zagadnieniach związanych z czynnikami kształtującymi dochody w gospodarstwach chłopskich.

W problematyce kosztów i nakładów poważną część wysiłków i środków przeznaczona została na możliwie wszechstronne wykorzystanie wyników specjalnej ankiety przeprowadzonej w z górą 200 gospodarstwach chłopskich, stanowiącej — naszym zdaniem — wielostronne i zasługujące na dużą wiarygodność źródło informacji odnośnie rzeczywistych nakładów pracy (norm pracy) dla większości prac wykonywanych w gospodarstwie chłopskim, zarówno w produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej.

Na podstawie ankiet wykonane zostało syntetyczne opracowanie stanowiące jedyny dotychczas w tej skali materiał informacyjny o **nakładach pracy w gospodarstwach chłopskich** w obecnym okresie (Mgr H. M a r c z e w s k a). Szczególnie interesującym, naszym zdaniem, jest oryginalna próba zestawienia uzyskanych wyników w zależności od podstawowych czynników wpływających na wysokość nakładów pracy, a mianowicie: jakości gleby, wielkości działki, jej odległości oraz jakości siły pociągowej. Z czynników uwarunkowanych określoną organizacją gospodarstwa wzięto pod uwagę ilość działek przeznaczonych pod jedną roślinę oraz ilość inwentarza produkcyjnego. Nie wdając się w szczegółowe omawianie wyników należałoby zwrócić uwagę na następujące:

1) Decydującym czynnikiem okazała się jakość gleby. Jest charakterystyczne, że poziom nakładów robocizny na glebach podobnych pod względem trudności jest bardzo zbliżony, niezależnie od istotnych odmienności różnych rejonów. W pracach uprawowych pracochłonność wzrasta w miarę przechodzenia od gleb lekkich do ciężkich (przy zasadzie *ceteris paribus*) od 100 do 175%, a w pracach związanych z siewem, sadzeniem, pielęgnacją i zbiorem od 100 do 130%.

2) Drugim czynnikiem podnoszącym znacznie nakład pracy w gospodarstwach chłopskich jest wielkość uprawianej działki. Przy działce poniżej 0,20 ha, tylko z tytułu małego rozmiaru działki, nakłady wzrastają o około 20%. Zjawisko to występuje zarówno w gospodarstwach mniejszych, jak i większych. Można by w związku z tym zastanowić się np. nad dolną granicą obszaru działki kontraktacyjnej, w szczególności w gospodarstwach większych. W działkach powyżej 0,20 ha istotnych różnic w nakładach pracy w naszych warunkach (w odróżnieniu od wyników uzyskanych w badaniach niemieckich) nie zaobserwowano.

3) Wpływ odległości na nakłady robocizny zaznaczył się wyraźnie jedynie w pracach transportowych i w pracach wykonywanych ręcznie.

4) Stwierdzono również wpływ na wzrost nakładów pracy spowodowany zwiększeniem ilości działek przeznaczonych pod daną roślinę.

5) Przy pracach związanych z transportem zbóż stwierdzono istotną zależność nakładów pracy od zwożonej masy.

6) Różnice w nakładach pracy w zależności od tego czy pracował jednym, czy dwoma końmi dają oszczędności pracy od 8 do 15%.

7) W produkcji zwierzęcej podstawowym czynnikiem określającym wysokość nakładów pracy w przeliczeniu na 1 sztukę inwentarza jest ilość posiadanych sztuk. Stwierdzono zarazem istotny wpływ rodzaju obory na wysokość nakładów pracy. Nakłady pracy w oborach płytkich są od 30 do 50% wyższe w stosunku do obór głębokich.

Jako wniosek ogólny należałoby stwierdzić, że w gospodarstwach chłopskich, tak długo jak mechanizacja nie odgrywa większego znaczenia, czynniki określające wysokość nakładów robocizny są w bardzo małym stopniu zależne od gospodarującego. Uzyskane wyniki ankiety przygotowane zostały i oddane do publikacji. Jednocześnie kontynuowana była **praca nad gromadzeniem jeszcze ściślejszych danych o nakładach robocizny w gospodarstwach chłopskich przy pomocy tzw. dzienników robocizny** (Mgr. S. Kobylński). Badania te zostaną w tym roku zakończone i zsyntetyzowane. Będą się one opierać na 3—4-letnich systematycznych zapisach w tych samych gospodarstwach w różnych rejonach kraju. Wyniki te pozwolą na dalsze uściślenie uzyskanych drogą ankiety normatywów i na jeszcze bardziej gruntowne zbadanie wpływu poszczególnych czynników na pracochłonność. Jak nam się wydaje, całość badań nad nakładami pracy w gospodarstwach chłopskich może stanowić cenną pomoc przy opracowywaniu szeregu istotnych zagadnień, że wymienimy tylko problematykę bilansu siły roboczej w rolnictwie, zatrudnienia w rodzinie chłopskiej, sezonowości prac, kosztów produkcji itp. Należy jeszcze zauważyć, że zapoczątkowane zostały wstępne prace dotyczące nakładów końskiej siły pociągowej w gospodarstwach chłopskich. Zarówno dane ankiety, jak w szczególności dane dzienników robocizny zawierają w tym względzie wiele wartościowego, źródłowego materiału. Ograniczoność sił i środków utrudnia niestety szersze rozwinięcie pracy w tym tak ważnym i aktualnym zagadnieniu.

Główny wysiłek w zakresie **badania nad kosztami produkcji** (Mgr. H. Marczevska, Prof. A. Brzoza) skoncentrowany był na przygotowaniu kolejnej publikacji dotyczącej kształtowania się jednostkowych kosztów produkcji podstawowych artykułów rolnych w latach 1957/58 do 1959/60. Dążeniem naszym było uzyskanie wyników możliwie wiarygodnych i reprezentatywnych. W tym celu analizę oparto na specjalnie dobranych gospodarstwach zbliżonych swoim poziomem intensywności, warunkami glebowymi i sposobem gospodarowania do przeciętnych warunków mikrorejonów przez nie reprezentowanych. Jednocześnie dokonano istotnych korektur w oparciu o dane statystyki masowej, w szczególności wysokości plonów, przeciętnej obsady inwentarza (produkcji obornika) i innych. Wyniki analizy przygotowane zostały do publikacji zarówno w układzie rejonowym jak i po raz pierwszy w układzie wojewódzkim. Jednocześnie przeprowadzona została analiza kształtowania się opłacalności, zarówno w wyrazie absolutnym, jak i względnym, w przekroju kilkuletnim. Uzyskane różną drogą wyniki wskazują na dokonanie się istotnych przesunięć w relatywnym poziomie opłacalności poszczególnych produktów. Wstępna analiza wskazuje w szczególności na zmniejszenie się relatywnej opłacalności roślin zbożowych, a w szczególności żyta, przede wszystkim w stosunku do produkcji zwierzęcej, ale również w stosunku do roślin okopowych: ziemniaka, a szczególnie buraka cukrowego. Rośnie natomiast relatywna opłacalność produkcji towarowej ziemniaka w stosunku do ziemniaka na paszę. W ramach produkcji zwierzęcej mamy do czynienia w ostatnim okresie z bardzo znacznym wzrostem absolutnej i relatywnej opłacalności produkcji żywca wołowego, w szczególności od żywca wieprzowego mięsno-słoninowego, w mniejszym stopniu w stosunku do mleka. Absolutna i relatywna opłacalność mleka uległa w ostatnim okresie pogorszeniu. Dokonana wstępna analiza kształtowania się poziomu cen skupu państwowego oraz kontraktacji, w stosunku do poziomu kosztów w przekroju wojewódzkim, pozwala na postawienie wstępnej hipotezy, że ceny zbóż, a w szczególności żyta, oraz ceny podstawowych produktów zwierzęcych, z wyjątkiem żywca bekonowego, kształtują się na poziomie zbliżonym do przeciętnych kosztów produkcji. Spośród badanych produktów jedynie ceny buraka cukrowego i żywca bekonowego w sposób wyraźny uwzględniają również koszty drożej produkujących producentów. Analiza tego zagadnienia jest kontynuowana.

Spośród innych prac związanych z badaniami kosztów należałoby również wskazać na dokonaną analizę porównawczą kosztów produkcji jednostki pokarmowej w burakach cukrowych, ziemniakach i jęczmieniu, z punktu widzenia substytucji tych produktów jako pasz w skarmianiu trzodą chlewną lub bydłem. Uzyskane wyniki wskazują na wyższą opłacalność buraka cukrowego w warunkach jego wysokiej plenności.

W zakresie problematyki nakładów w gospodarce chłopskiej kontynuowane były w roku 1960 **badania nad poziomem, strukturą i efektywnością nakładów w przekroju rejonowym** (Prof. A. Brzoza). Próbowano poddać analizie szereg podstawowych współzależności, jakie mają miejsce w gospodarce nakładami w rolnictwie chłopskim, aby tą drogą przybliżyć się do sprecyzowania występujących tu prawidłowości

i uchwycić ich regionalne zróżnicowanie. Badania prowadzone były w jednorodnych i zbliżonych do typowych grupach obszarowych gospodarstw chłopskich w rejonie poznańsko-bydgoskim, białostockim i południowo-wschodnim. W dotychczasowej fazie analizy główna uwaga skoncentrowana została na uchwyceniu rejonowych różnic w systemie gospodarki nakładami, a w szczególności regionalnego zróżnicowania efektywności nakładów i ich elementów składowych. Analiza objęła m. in. takie zagadnienia jak:

- 1) zbadanie regionalnego zróżnicowania wpływu jakości gleby na strukturę i poziom produkcji oraz strukturę, poziom i efektywność nakładów,
- 2) wpływu użytków zielonych na poziom i strukturę produkcji i nakładów,
- 3) wpływu nakładów robocizny,
- 4) umaszynowania,
- 5) nawożenia organicznego i mineralnego,
- 6) nakładów paszowych,
- 7) oraz nakładów globalnych.

Wyniki analizy w szeregu przypadków potwierdzają istotne i mające praktyczne znaczenie różnice w sposobie gospodarki nakładami i ich efektywności. Obok tego należałoby wskazać przykładowo na pewne wnioski czy też hipotezy ujawnione pośrednio w analizie, jak np. bardzo silna współzależność między stopniem umaszynowania a poziomem produkcji (należy przypuszczać, że mamy tutaj do czynienia ze zjawiskiem sprzężonym poziomem umaszynowania z ogólnym poziomem kultury rolnej gospodarstwa), brak albo też wręcz ujemną korelację między udziałem użytków zielonych w ogólnej strukturze użytków a poziomem produkcji zwierzęcej, brak wyraźnej substytucji między umaszynowaniem a nakładami robocizny w gospodarstwach chłopskich, wyraźną odwrotną współzależność między jakością gleby i ilością użytków zielonych w rejonach o wyższym poziomie intensywności itp.

Przeprowadzone były również próby zbadania zjawisk substytucyjnych w gospodarce nakładami w rolnictwie chłopskim. Jak wynika ze wstępnych analiz substytucja jako racjonalny element systemu gospodarowania w warunkach naszej gospodarki chłopskiej występuje w bardzo ograniczonych rozmiarach, nawet w terenach o wyższej kulturze rolnej. Praca ta wymaga dalszej kontynuacji, a w szczególności uzupełnienia jej badaniami typu dynamicznego (dotychczasowa analiza mająca charakter statyczny siłą rzeczy nie może być przy analizie produkcji rolniczej uznana za wystarczającą).

W roku 1960 prowadzone były w Zakładzie pewne prace związane z zagadnieniem ekonomicznej oceny jakości gleby (Doc. dr. Z. Kozłowski). W tym zakresie tematem wiążącym uprzednio omawiane zagadnienia efektywności nakładów i kosztów produkcji w rolnictwie z tematyką roli ziemi jako czynnika produkcyjnego były badania nad rentą gruntową jako składnikiem cen. Ogólnym założeniem tych badań było sprawdzenie hipotezy roboczej, iż renta gruntowa jest elementem kosztów produkcji kształtujących w dłuższym okresie czasu ceny produktów rolnych. Istnieją podstawy do przypuszczenia, że włączenie tego elementu do rachunku kosztów w rolnictwie uwiarygodniłoby wyniki uzyskane metodą rozdzielczą i zbliżyło je do rzeczywistości. W tym celu dokonano konfrontacji uzyskanych wyników w zakresie względnej opłacalności podstawowych roślin w większości bardziej reprezentatywnych, powojennych badań kosztów produkcji. Dalsza analiza zmierzałaby do ustalenia ewentualnych korelacji między opłacalnością poszczególnych upraw a ich udziałem w powierzchni uprawnej. Jako produkt pośredni tych poszukiwań uzyskano krzywe funkcyjnej zależności między wysokością kosztów i poziomem plonów. Krzywe te pozwalają określić między innymi krytyczny poziom opłacalnych plonów dla poszczególnych roślin w różnych typach gospodarstw oraz efektywność nakładów materiałowych i nakładów pracy przy różnych poziomach intensywności. Podjęto również próbę zorientowania się co do przybliżonej wysokości renty rolniczkowej przy założeniu, że za tę rentę przyjmuje się nadwyżkę produktywności i dochodowości występującą w poszczególnych rejonach kraju w stosunku do rejonu najmniej produktywnego. W tym zakresie kończy się opracowanie pierwszych wyników na podstawie rachunkowości za lata 1952/53—1958/59.

Na marginesie badań korelacji ziemi z produkcją przeprowadzono szereg przełicheń statystycznych również dla pozostałych czynników (kapitał, praca). Na podstawie tej analizy okazało się między innymi, że krytyczna wielkość optymalnego zasobu siły roboczej w gospodarstwach różnej wielkości i różnego stopnia mechanizacji jest naogół w warunkach polskich bardzo zbliżona. W większości wypadków

zasób dwóch sił roboczych okazał się wystarczającym i optymalnym zasobem. Należy jednak zauważyć, że kontynuacja tych badań znajduje się obecnie pod znakiem zapytania ze względu na potrzebę większej koncentracji wysiłków nad praktyczną problematyką programowania nakładów (inwestycji) w rolnictwie.

Równolegle do badań nad ogólną rolą renty gruntowej w ekonomice indywidualnych gospodarstw chłopskich prowadzone były szczegółowe **badania wpływu jakości gleby na kształtowanie się dochodowości (produkcji czystej) w gospodarstwach rolnych** (Mgr. K. B e n t l e w s k a). Podstawową bazą tych badań są indywidualne wyniki rachunkowości za lata 1956/57 i 1957/58 w rejonie środkowo-wschodnim, którego stosunki zbliżone są do przeciętnych krajowych. Dla potwierdzenia tych ogólnych tendencji przepracowuje się również dane z dwóch rejonów krańcowych, a mianowicie poznańsko-bydgoskiego i białostockiego. Brane są pod uwagę rodzaj gleby (bonitacja), wielkość gospodarstwa, udział użytków zielonych oraz poziom i struktura nakładów. Dotychczasowe badania pozwalają wskazać między innymi na następujące prawidłowości:

1) z poprawą jakości gleby spada udział użytków zielonych, a rośnie udział pastwisk,

2) z poprawą jakości gleby rośnie przewaga produkcji roślinnej w stosunku do zwierzęcej przy jednoczesnym wzroście udziału produkcji bydłowej w stosunku do trzody chlewnej.

3) produkcja czysta rośnie w tych warunkach znacznie szybciej niż nakłady, które jednakże wykazują pewien wzrost,

4) najistotniejszym jednak wydaje się związek, jaki zachodzi pomiędzy obszarem gospodarstwa, jakością gleby i produkcją czystą. Jak wynika z potwierdzających się rezultatów analizy, normalnie obserwowany spadek produkcji czystej w przeliczeniu na hektar przy przechodzeniu od gospodarstw mniejszych do większych, słabnie w miarę przechodzenia od gleb gorszych do lepszych.

Z problematyki dochodowości kontynuowana była w zakładzie tematyka dotycząca **poziomu struktury i elastyczności spożycia ludności chłopskiej w Polsce**. Badanie to prowadzone było w dwóch ujęciach: w dynamicznym w skali ogólnokrajowej (Dr A. Woś), i statycznym z uwzględnieniem zróżnicowania rejonowego (Mgr H. Chojnacka). W ujęciu dynamicznym zbadane zostały między innymi elastyczność pieniężnych wydatków na żywność i wybrane grupy produktów przemysłowych, elastyczność spożycia w wyrażeniu wartościowym i ilościowym. W badaniu tym przyjęto dwa różne warianty, a mianowicie, popyt jako funkcję dochodu oraz popyt jako funkcję dochodu i cen. W badaniach nad elastycznością dochodową ustalono jako podstawową zmienną objaśniającą wartość spożycia a nie dochód osobisty, bądź też przychody pieniężne. W badaniach prowadzonych metodą statyczną stwierdzono, że sugerowane tzw. wyrównanie wyrażonego wielkością spożycia poziomu życiowego rodzin chłopskich na podstawie analizy w grupach obszarowych nie potwierdza się przy weryfikacji metodą grupowania dochodowego. Ustalono zarazem, że występuje duże zróżnicowanie poziomu spożycia w przekroju regionalnym. Dotyczy to zwłaszcza struktury spożycia żywności, która jest w silnym stopniu zdeterminowana warunkami produkcji i warunkami rynku lokalnego. Stwierdzono, że mimo iż dochodowa elastyczność popytu na dobra żywnościowe jest stosunkowo wyższa u rolników niż u robotników, najwyższą dochodową elastycznością odznaczają się artykuły przemysłowe. W warunkach niedostatecznego zaopatrzenia sieci handlu wiejskiego w artykuły konsumcyjne konsekwencją wzrostu dochodów jest wzrost spożycia artykułów pochodzących z własnego gospodarstwa. Ma to swoje bezpośrednie konsekwencje w rozmiarach podaży artykułów rolnych (w ograniczeniu tej podaży). Odwrotnie — wzrost zaopatrzenia handlu wiejskiego stanowi istotny czynnik przyspieszający utowarowienie spożycia w gospodarstwach chłopskich przy jednoczesnym zwiększeniu produkcji towarowej z własnego gospodarstwa.

Ostatnią wreszcie grupę problemową, którą zajmował się Zakład w 1960 r. stanowi problematyka cenowa. W tym zakresie zakończone zostały **badania prowadzone nad kształtowaniem się cen kontraktacyjnych roślin przemysłowych** (Dr H. Chołaj). Wyniki tych badań zostały opublikowane w formie książkowej. Do najistotniejszych wniosków, które należałoby wymienić, należą:

1) W odróżnieniu od większości produktów rolnych grupa roślin przemysłowych reaguje nie tyle na relacje cen (opłacalność względna), ile — przede wszystkim — na opłacalność absolutną mierzoną stosunkiem ceny do kosztu. Świadczy to o szczególnym znaczeniu czynnika kosztu w procesie kształtowania cen kontraktacyjnych tych roślin.

2) Przy ocenie opłacalności roślin przemysłowych konieczne jest uwzględnianie nie tylko ceny podstawowej, ale również tzw. ceny finalnej obejmującej ekwiwalenty pieniężne niektórych dodatkowych korzyści z tytułu kontraktacji.

3) Przy braku cen zróżnicowanych terytorialnie, cena roślin kontraktacyjnych winna zapewnić opłacalność w warunkach marginalnych.

4) W tej grupie produktów rolnych szczególnie istotne znaczenie ma zapewnienie właściwego poziomu umownej opłaty pracy.

W zakresie produkcji zwierzęcej zakończone zostały **badania wpływu cen na rozwój hodowli trzody chlewnej w okresie od 1950—1960 r.** (Dr M. Ciepielewska). Przeprowadzone dochodzenie badawcze pozwoliło na sformułowanie szeregu wniosków:

1) Wyodrębnione zostały trzy okresy kształtowania się trendu rozwojowego trzody chlewnej, a mianowicie: okres wyraźnej cykliczności do 1951 r., zanik tej cykliczności w latach 1952—1956, pojawienie się pewnych zjawisk przypominających cykliczność po roku 1956. Zarazem jednak w całym okresie zachowany był związek między cenami wolnorynkowymi a wahaniami produkcji w krótkich okresach czasu.

2) Stwierdzona została silniejsza reakcja produkcji na zmiany cen trzody niż na wahania cen pasz. Dotyczy to w szczególności terenów o bardziej ekstensywnym systemie gospodarowania.

3) Reakcja na zmiany relacji trzoda — jęczmień okazała się być silniejszą niż reakcja na zmianę relacji trzoda — ziemniak.

4) W analizie w przekroju rejonowym stwierdzono istotne zróżnicowanie w sposobie reakcji producentów. W szczególności producenci województwa rzeszowskiego reagują silniej pod wpływem ruchu absolutnej wysokości cen, w odróżnieniu od producentów w Poznańskim reagujących silniej na ruch relacji cen.

5) Badania nad polityką ekonomiczną w stosunku do trzody chlewnej pozwoliły na stwierdzenie istotnego wpływu na trend rozwojowy względnej opłacalności globalnej masy towarowej oraz wzrost skuteczności oddziaływania polityki cen na rozwój produkcji w miarę rozszerzania się pozacenowych środków interwencyjnych (polityka paszowa).

Podjęte zostały wreszcie **badania nad elastycznością produkcji i podaży głównych ziemiopłodów** (Dr. A. Woś). W roku 1960 główna uwaga skoncentrowana była na problematyce metodologicznej chociażby ze względu na to, że zagadnienie to w ogóle mało jest jeszcze opanowane nie tylko w badaniach krajowych, ale i zagranicznych. Podjęte zostały również pewne wstępne prace nad kształtowaniem się popytu producentów rolnych na nawozy sztuczne.

Do pewnego stopnia, poza oficjalnym planem pracy, zapoczątkowane zostały pewne badania nad zagadnieniem ekonomicznej treści tzw. **oprocentowania kapitału w rolnictwie** (Dr H. Chojła) i przydatności tej kategorii (względnie jej zasadności) z punktu widzenia ekonomiki gospodarstwa chłopskiego.

Z PRACY SEKCJI ROLNEJ WARSZAWSKIEGO ODDZIAŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA EKONOMICZNEGO

Ostatnia informacja o pracy Sekcji Rolnej PTE zamieszczona w nr 5 z 1959 roku „Zagadnień Ekonomiki Rolnej” objęła okres do przerwy wakacyjnej 1959 roku. W niniejszej informacji uwzględniono okres od tej przerwy do końca 1960 roku. Działalność Sekcji zmierzała do realizacji następujących celów:

- 1) popularyzowania zamierzeń ośrodków dyspozycji politycznej i gospodarczej w zakresie polityki i ekonomiki rolnej,
- 2) tworzenie płaszczyzny wymiany poglądów na podstawowe bądź szczególnie aktualne problemy polityki i ekonomiki rolnej pomiędzy teoretykami i między naukowcami z jednej strony, a przedstawicielami życia gospodarczego z drugiej,
- 3) tworzenie płaszczyzny wymiany poglądów między naukowcami krajowymi i zagranicznymi,
- 4) dostarczanie syntetycznych informacji z zakresu postępów nauki, jak i rozwoju sytuacji rolnictwa w skali zarówno krajowej, jak i ogólnoswiatowej.

Stosownie do powyższego wygłaszane prelekcje dają się ująć w cztery grupy tematyczne.

W pierwszej grupie tematycznej na szczególne podkreślenie zasługują następujące referaty: ob. Edmunda Pszczółkowskiego kierownika wydziału rolnego KC PZPR, w którym prelegent scharakteryzował polską drogę przebudowy ustroju rolnego, której istotną cechą w zestawieniu z innymi krajami obozu socjalistycznego stanowi tendencja nasycenia rolnictwa mechanizacją jeszcze w fazie dominowania indywidualnej gospodarki chłopskiej jako podstawy do budowy wyższych form socjalistycznych, oraz podsekretarza stanu w Min. Roln. dra Józefa Okuniewskiego zawierający pełne omówienie polityki resortu na szeroko zakreślonym tle bieżącej sytuacji rolnictwa.

W drugiej grupie tematycznej wygłoszone były dwa referaty stanowiące kontynuację zapoczątkowanego w poprzednim okresie cyklu poświęconego spółdzielczości produkcyjnej. Referat pośła Zygmunta Załęskiego o wybranych zagadnieniach spółdzielczości produkcyjnej i referat dra Stanisława Kowalewskiego stanowiący próbę adaptacji zasad naukowej organizacji i kierownictwa do statutów spółdzielni produkcyjnych. Doc. Zygmunt Kunczyński i dr Józef Okuniewski omawiali zagadnienia mechanizacji rolnictwa, dr Eugeniusz Gorzelak omawiał trudności bieżącej sytuacji rolnictwa, dr Zębalski zagałę dyskusję o sytuacji na rynku mięsnym, dr Bogusław Gałęski mówił na temat badań struktury społecznej wsi, mgr Konrad Bajan wygłosił prelekcję na temat kółek rolniczych, inż. Witold Maringe omawiał „metodę wzorcową” gospodarstw PGR, opracowaną przez prowadzoną przez prelegenta pracownię PAN, na bazie gospodarstw województwa Opolskiego. Ostatnim z tej grupy tematycznej był referat dra Władysława Misiuny o wybranych zagadnieniach planu perspektywicznego w rolnictwie.

Z trzeciej grupy tematycznej wymienić należy następujące referaty, wygłoszone przez naukowców zagranicznych: dr Ezekiel, dyr Departamentu Ekonomicznego FAO, mówił o podstawowych problemach rolnictwa światowego, dr Blau dyr. departamentu FAO — o handlu zagranicznym (zebranie łączne z wydziałem V PAN) prof. Burżański z Belgradu mówił o spółdzielczości rolniczej.

Aczkolwiek czwartą grupę tematów określiliśmy jako grupę informacyjną, bo cecha ta ją niewątpliwie charakteryzuje, to jednak referaty wygłaszane w tej grupie nie ograniczały się wyłącznie do informacji, ale większość prelegentów zajmowała samodzielne krytyczne stanowisko do opisywanych faktów i zjawisk.

W tej grupie miały miejsce następujące referaty: mgr Przemysław Dąbrowski składał wyczerpujące sprawozdanie z obserwacji poczynionych w czasie bytności we Francji, dr Józef Okuniewski omówił problematykę oświaty rolniczej w Danii, podsekretarz stanu Stanisław Gućwa mówił o swych obserwacjach poczynionych w Stanach Zjednoczonych, mgr Jan Serwatowski omówił kształtowanie się sytuacji rolnictwa zagranicznego w roku 1959, doc. Stefan Królikowski przedstawił problematykę wspólnego rynku.

Ze względu na upływanie dwuletniej kadencji prezydium Sekcji, w dniu 14 XI 1960 r. odbyło się sprawozdawczo-wyborcze posiedzenie, na którym ustępujące prezydium Sekcji otrzymało absolutorium. Nowe prezydium powołano w składzie następującym:

Przewodniczący: doc. Stefan Królikowski
Członkowie: dr Stanisław Kowalewski
dr Stefan Mandecki
dr Władysław Nowicki
mgr Anna Szemberg
prof. dr Antoni Zabko-Potopowicz

S. Kowalewski